

Blumenbergovy „Paradigmy k metaforologii“: Zamyšlení nad slovenským překladem

V druhé polovině roku 2015 vyšel pod názvem *Paradigmy k metaforologii*¹ první slovenský překlad knihy *Paradigmen zu einer Metaphorologie* (1960)² Hanse Blumenberga (1920–1996), německého filosofa, jehož dílu se začalo dostávat širšího ohlasu až v poslední době. Tento rostoucí ohlas je možné sledovat v několika rovinách. První rovinou je knižní vydávání materiálů z Blumenbergovy pozůstalosti. V nakladatelství Suhrkamp vyšlo od autorovy smrti skoro 20 svazků – a toto číslo převyšuje počet knih vydaných za autorova života. Druhou rovinou tvoří rostoucí počet překladů. Ačkoliv se několik anglických překladů objevilo již v 80. letech, jádro Blumenbergova díla bylo přeloženo do angličtiny a francouzštiny až v poslední době. Třetí rovinou je pak zvětšující se rozsah sekundární literatury, opět nejen v němčině, ale i v dalších jazycích včetně angličtiny, češtiny a slovenštiny (Mária Mičaninová, Břetislav Horyna, Daniel Špelda³).

Blumenbergovo zkoumání náleží do disciplíny, kterou nazýváme historie pojmů. On sám, podobně jako jiní (např. Reinhart Koselleck), se k tomuto označení přihlásil. V *Paradigmatech* představuje zkoumání historie metafor jako předstupeň zkoumání historie. I vědecké a filosofické pojmy podle něj vyrůstají z metaforického substrátu obraznosti. Zaměřuje se na ty metafory, které plní funkci obraznosti, pomáhají v mysli vyvolat obraz pojmů, které nemají nebo nemusí mít fyzický deotát.

---

49 Tamtéž, s. ix.

- 1 Blumenberg, H., *Paradigmy k metaforologii*. Přel. M. Mičaninová a E. Dzuriková. Bratislava, Kalligram 2015. 223 s.
- 2 Blumenberg, H., *Paradigmen zu einer Metaphorologie*. *Archiv für Begriffsgeschichte*, 6, 1960, s. 5–142.
- 3 Mičaninová, M., O metaforách podľa Hansa Blumenberga. *Filozofia*, 67, 2012, č. 7, s. 592–601; Horyna, B., *Teorie metafory. Metaforologie Hanse Blumenberga*. Olomouc, Nakladatelství Olomouc 2007; Špelda, D., Sekularizace, eschatologie a idea pokroku podle Hanse Blumenberga. *Studia Philosophica*, 59, 2012, č. 1, s. 25–47; týž, Teologický absolutismus a lidské sebepotvrzení: Blumenbergovo pojetí novověku. *Filosofický časopis*, 61, 2013, č. 2, s. 181–205.

Blumenberg ve svém stěžejním raném díle *Paradigmen zu einer Metaphorologie* podává základ teorie *absolutních metafor*, tzn. filosofických metafor, které nelze zcela převést do doslovného jazyka. Tyto metafory tak tvoří ideový základ filosofického jazyka. Blumenberg na mnoha příkladech ukazuje, že absolutní metafory není možné převést na faktická tvrzení, neodpovídá jim žádná objektivní či objektivizovaná realita. Přesto tvoří tyto metafory konceptuální základ myšlení určité epochy. To, že tyto metafory není možné zcela explikovat v doslovném jazyce, neznamená, že jsou neuchopitelné. Naopak, je možné sledovat jejich manifestace ve filosofických a vědeckých textech. To ale není všechno. Tyto manifestace nám také mohou naznačit proměny absolutních metafor. Blumenberg tak – opět na mnoha příkladech – ukazuje, že jedna absolutní metafora může být nahrazena jinou. Absolutní metafory mají tedy historii. Jelikož jsou tyto metafory základem našeho myšlení, historie a proměny absolutních metafor ukazují podstatné rysy historie myšlení.

Blumenberga zajímají metafory vyskytující se ve filosofických a vědeckých textech jakožto uchopování objektů, které stojí v centru zájmu filosofů a vědců. O metaforách hovoří jako o vzorcích myšlení, implikativních modelech, které vedou naše uvažování v určitých mantinelech, brání nám ale vidět za jejich hranice. Nachází zde vzorce myšlení, podle kterých „pravda je nahá“, „pravda je světlem“ či „pravda je božská“, a pak hledá, jaké implikace těchto metafor různí myslitelé zmiňují a k čemu odkazují. Vysvětluje, proč a kdy se o pravdě začalo psát jako o „nahé“, ve smyslu lidským úsilím a prací objevené, odhalené. Ukazuje, kdy pravda přestala být chápána jako „božská, bohem daná ve své celistvosti“, získatelná v okamžiku osvětlení, *iluminatio* ukazujícím člověku pravdu jako světlo. Blumenberg se ve čtyřech kapitolách z celkových deseti věnuje dějinám metafor pravdy a nakonec dochází k pravdě jako pravděpodobnosti ve smyslu podobnosti realitě, čili k pravděpodobnosti definované vědecky, matematicky, se snahou o jednoznačnost, které přenesené vyjadřování nedosahuje.

Dále se Blumenberg věnuje metafoře neznámé země (*terra incognita*) a nedokončeného světa v novověkém obratu k epistemologii. Další klíčová kapitola se zaměřuje na prolínání organických a mechanických metafor a především na proměny těchto pojmů (na tuto kapitolu se níže podíváme i z formální a jazykové stránky). Blumenberg se pak obrací k vztahu metaforiky a mýtu, k metaforickým tvrzením v kosmologii a nakonec ke geometrické metafoře a symbolice. Ve všech těchto zkoumáních je sledována tzv. *pragmatická funkce* metafory. Ne vždy je totiž jasné, co je zdrojem a co je cílem metaforického vyjádření. Pokud tvrdíme, že pravda je mocná, zdá se na první pohled, že o *pravdě* uvažujeme metaforicky jako o *moci*. Tímto ale, aniž bychom si to vždy uvědomovali, uvažujeme o *moci* v termínech pravdy. Má pravda moc, nebo to, co má moc, je pravdivé?

Zkoumání *Paradigmen zu einer Metaphorologie* vychází, velmi volně, z Husserlovy pozdní fenomenologie. Není ale tak zatíženo existencialistickými motivy jako

Blumenbergovy následující práce. Proto se nabízí srovnat Blumenbergův přístup k metaforám s lingvistickými a kognitivními přístupy, které dnešnímu diskurzu dominují. Lze se tak ptát, proč Blumenbergovu metodu historického zkoumání metafor používá jen málo teoretiků. Intuitivně lze se domnívat, že je to proto, že Blumenberg v *Paradigmách k metaforologii* nenabízí snadnou metodu analýzy metafor, kterou navíc nepodává jednoduchým jazykem.

Řada současných teoretiků vycházejících z tzv. kognitivní teorie metafor, zkoumajících tzv. konceptuální metaforu,⁴ Blumenbergovo dílo pravděpodobně nezná nebo je nebere v potaz, což je škoda. Konceptuální metafora, za jejichž objevitele se hrdě prohlašuje Lakoff, jsou totiž stejného druhu jako metafora, jež popisuje Blumenberg. V obou případech jde o zkoumání metafor ve smyslu „vzorců myšlení“, „implikativních modelů“⁵ „pravidel konceptualizace“.⁶ Stoupenci kognitivní teorie metafor v čele s Lakoffem většinou tvrdí, že jejich teorie nemá v historii zkoumání metafor předchůdce.⁷ Z neznalosti historie zkoumání kognitivní funkce metafor Lakoffa usvědčil Jäkel.⁸ Ten připomněl, že Lakoff (byť si toho možná není vědom) navazuje na celou řadu autorů – mezi nimiž jmenuje i Blumenberga –, kteří metaforu také chápou jako prostředek slovního uchopení a pochopení („mapování“, řečeno termínem kognitivní teorie metafor) „cílové“ oblasti A pomocí slovní zásoby ze „zdrojové“ oblasti B.

Kognitivní teorie metafor má tedy s Blumenbergem společné rysy v tom, že analyzuje metaforu jakožto nástroje uchopování reality pomocí slov. (V kontextu kognitivní teorie se hovoří o konceptualizaci.) Jde o systematické přenášení slovní zásoby, kterou používáme ve vypovídání o manipulaci s předměty v situacích, kdy slovně uchopujeme abstraktní pojmy, jako je např. komunikace. Výskyt takového pravidla konceptualizace popsal Michael Reddy⁹ na příkladu komunikace o komunikaci, ze kterého lze odvodit, že mluvčí o komunikaci hovoří systematicky přeneseně, a to jako o potrubí (tzv. „conduit metaphor“), kterým si mluvčí „posílají“ slova, konceptualizovaná jako „nádoby na myšlenky“. Desítky důkazů nachází Reddy

4 Lakoff, G. – Johnson, M., *Metaphors We Live By*. Chicago, University of Chicago Press 1980, 2003.

5 Blumenberg, H., *Paradigmy k metaforologii*, c.d., s. 23.

6 Viz Reddy, M. J., *The Conduit Metaphor: A Case of Frame Conflict in Our Language about Language*. In: Ortony, A. (ed.), *Metaphor and Thought*. Cambridge, Cambridge University Press 1979, s. 284–310; Lakoff, G. – Johnson, M., *Metaphors We Live By*, c.d.

7 Lakoff se tak vyjádřil v interview s R. Pires de Oliveirovou. Viz Pires de Oliveirova, R., *Language and Ideology. An Interview with George Lakoff*. In: Dirven, R. – Hawkins, B. – Sandickcioglu, E. (eds.), *Language and Ideology*. Vol. 1: Theoretical Cognitive Approaches. Amsterdam, John Benjamins 2001, s. 23–47.

8 Jäkel, O., Kant, Blumenberg, Weinrich: Some Forgotten Contributions to the Cognitive Theory of Metaphor. In: Gibbs, R. W. – Steen, G. J. (eds.), *Metaphor in Cognitive Linguistics*. Amsterdam, John Benjamins 1997, s. 9–27.

9 Reddy, M. J., *The Conduit Metaphor: A Case of Frame Conflict in Our Language about Language*, c.d.

ve výrazech, které jsou obdobné v angličtině i češtině a jiných evropských jazycích, jako např. „nedošlo mu to, má dlouhé vedení“ apod.

Kognitivní teorie metafory nezná Blumenbergovo pojetí, jenž navazuje na německou tradici, kde lze náznaky tzv. kognitivní teorie metafory vysledovat, jak ukazuje Jäkel, především u Kanta a dále v díle různých filosofů již od 17. století (Johann Gottfried Herder, Johann Adam Hartung, Karl Bühler, také španělský existencialista José Ortega y Gasset a mnoho dalších). Kognitivní teorie je ve svém přístupu ahistorická, a proto objevuje již objevený vztah mezi jazykovým vyjadřováním a vztahem k prostředí. Byť nelze popřít, že dokázala mnohé z těchto vztahů srozumitelně a jednoduše (často až zjednodušujícím způsobem) vysvětlit.

Naším cílem je naznačit, že Blumenbergova metoda metaforologie může představovat vhodné doplnění většinou opomíjeného historického rozměru zkoumání tohoto typu metafor. Nejprve se podíváme, co obě teorie spojuje. Obě sledované teorie spojuje pojetí metafory ve smyslu nástroje mapování cílové domény A (toho, co chceme vyjádřit) pomocí slovní zásoby vztahující se ke zdrojové doméně B (to, jak se o A vyjadřujeme). Jde o slovní uchopování (konceptualizaci) podle pravidla „A je B“. Tedy to, co víme o B, uplatňujeme, když se vyjadřujeme o A, a také podle toho vybíráme slova, kterými o A hovoříme. Pokud toto pravidlo říká, že „A je B“, např. jak ukazuje Blumenberg na citátech z děl filosofů, že „pravda je nahá“, pak také platí, že se pravda se – přeneseně – *skrývá, maskuje pod oděv lži, pravda se objeví poté, co je oděvu lži zbavena*. Všechny tyto souvislosti ale vyjadřují pojetí pravdy vázané na určité a ohraničené historické období.

I Lakoff a Johnson se pouští do analýz metafor ve filosofických textech¹⁰ – ve snaze podložit důkazy svou zásadní myšlenku, že ve vypovídání o světě odkazujeme k naší tělesné zkušenosti se světem. Tato myšlenka je určitě přínosem pro analýzu každodenní lidské komunikace, ale v analýzách filosofických metafor ukazuje pouze základní pravidlo konceptualizace, kdy se jevy nemající fyzický denotát uchopují s pomocí pojmů přenesených z manipulace s fyzickými objekty nebo ze vztahu k tělesné zkušenosti. Proto např. i teorie má své „základy“, stejně jako dům. Je však otázkou, jaký závěr lze vyvodit z objevených pravidel konceptualizace, kdy podle Lakoffa o teoriích uvažujeme jako o budovách, o argumentaci jako o válce¹¹ apod. Lakoff a Johnson chápou výskyt metafor jako experimentálně získaný důkaz klíčové role, jakou v myšlení hraje tělo a svět.¹² Pokud bychom neměli těla, jaká

10 Lakoff, G. – Johnson, M., *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. New York, Basic Books 1999.

11 Na vážnost jeho rozboru této metafory poukázal už Max Black v recenzi *Metaphors We Live By*. Viz Black, M., *Review of Metaphors We Live By*. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 40, 1981, No. 2, s. 208–210.

12 Lakoff, G. – Johnson, M., *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*, c.d.

máme, a neobývali svět, který obýváme, byly by naše systémy metafor i náš mentální systém jiné, než jsou.¹³

Lakoff a Johnson zavádějí pojem tzv. konceptuální metafory, která má hodně společného s Blumenbergovým vzorcem myšlení. Sledují, jak hovoříme o pravdě, o něčem abstraktním, o čem se hovoří přeneseně, a pak vyjádří pravidlo typu „TEORIE JSOU BUDOVOVY“, „ORGANISMUS JE MECHANISMUS“ (psáno v kontextu jejich teorie verzálkami). Nezajímá je však hlubší, historické pozadí těchto vzorců, jejich význam a proměny v čase, vázanost na dobový kontext nebo otázka, jak je možné chápat výskyt metafor, které si konkurují (jako je tomu v případě metafor pravdy). Vysvětlují pouze základy uchopování abstraktní reality pomocí přenosu slovní zásoby používané pro vypovídání o fyzické realitě, jako v příkladu konceptualizace teorií. Takto jednoduché rozbory ale u metafor důležitých pro filosofii a vědu nestačí. Byť lze i metaforu „pravda je světlo“ interpretovat bez ohledu na její užití v dobovém kontextu. Pak je pravda prostě světlo, protože pravda je obecně vnímána jako dobrá a světlo spojujeme s pozitivními konotacemi. Tato interpretace je ale velmi plochá.

Chce-li čtenář filosofických a vědeckých textů metaforu interpretovat s ohledem na její dobový kontext, měl by se zabývat dějinami pojmu – a ty jsou pro Blumenberga spojeny s dějinami metafor. Blumenbergovy filosoficko-filologické analýzy pomáhají současnému čtenáři antických či novověkých textů vnímat pojem pravdy v jeho dějinných proměnách, pomáhají mu zbavit se chybného přenášení současného chápání pravdy na uplynulé historické epochy. Blumenbergovy *Paradigmy* tedy poskytují hlubší, výrazně komplikovanější historicko-filologickou reflexi „vzorců myšlení“ ve filosofických textech, kde jde většinou o komplikovanější vztah odkazování. Ukazují také, jak některé metafory v jazyce zůstávají, i když odkazují na vnímání charakteristické pro určitou éru, které dnes již neexistuje. O pravdě někdy i v současnosti hovoříme jako o světle, i když už nežijeme v kontextu, v němž byla obecně chápána jako daná Bohem. Toto jsou souvislosti, které Lakoffův přístup – bez znalosti historie metafor a pojmů – ukázat nemůže. Pokud čtenář chce vyjít z kognitivní teorie metafory a nebojí se jít pod povrch pojmu hlouběji, než jak to činí Lakoff a Johnson, určitě mu *Paradigmy* poskytnou řadu námětů k promýšlení problematiky metafor ve smyslu vzorců myšlení.

Domníváme se také, že znalost pojetí metafory jako pravidla konceptualizace v zjednodušujícím, ale pro výchozí pochopení metafory jako pravidla konceptualizace postačujícím, podání Lakoffa a Johnsona může současným čtenářům sloužit

13 Dodejme, že při představení své teorie poukázali na nedostatky tradice tzv. komputačně-reprezentativní teorie mysli, která v 80. letech do značné míry podceňovala význam tzv. „tělesné zkušenosti“, tedy toho, jak náš senzoričtý systém přispívá k naší schopnosti jednat ve světě. Viz např. Thagard, P., *Mind: Introduction to Cognitive Science*. Cambridge–London, The MIT Press 2005, s. 192.

jako základní východisko k Blumenbergovu komplexnějšímu a na pochopení náročnějšímu výkladu.

* * *

Nyní ke slovenskému překladu. Kniha *Paradigmen zu einer Metaphorologie* začala být překládána až nedávno. Norský překlad vyšel v roce 2002, španělský 2003, francouzský 2006, anglický 2010. Slovenský překlad tak zapadá do tohoto trendu. Blumenbergovo klíčové dílo z německého vydání, publikovaného v nakladatelství Suhrkamp roku 1998, do slovenštiny přeložily Mária Mičaninová a Eleonóra Dzuriková. M. Mičaninová se dlouhodobě věnuje dějinám středověké filosofie, dějinám židovské filosofie, a také funkcím metafory ve filosofii, tedy tématům, kterým se věnoval i Blumenberg. Je také autorkou doslovu, v němž čtenáře seznamuje s Blumenbergovým životem a jeho metaforologickým projektem, ve kterém jde o hledání podmínek, za jakých jsou metafory ve filosofických a vědeckých textech ospravedlnitelné. Germanistka Eleonóra Dzuriková je erudovanou překladatelkou, německému jazyku se věnuje také ve svých teoretických pracích.

Jde o velmi kvalitní překlad, který bezpochyby slovenským a jistě i českým čtenářům usnadní jejich první seznámení s Blumenbergovým historickým zkoumáním několika konkrétních metafor hrajících v historii evropské filosofie a vědy důležitou roli. Překlad ocení i ti, kteří knihu četli v originále či v překladu do jiného jazyka, ale nejsou si jisti porozuměním některým pasážím tohoto čtenářsky i překladatelsky náročného textu.

Nyní přejdeme k jazykovému a formálnímu hodnocení vlastního slovenského překladu knihy. Přihlédli jsme k prvnímu německému vydání z roku 1960, k revidovanému vydání z roku 1998 (které je uvedeno jako zdroj na začátku slovenského vydání) a také k anglickému překladu z roku 2010. Při tomto srovnání jsme neprocházeli celou knihu slovo od slova, ale zaměřili jsme se pouze na kapitoly VI: „Organická a mechanická metaforika pozadia“.

Nejprve k jazykové stránce. Je třeba připomenout, že mateřským jazykem autorů této recenze je čeština, čímž může být naše hodnocení ovlivněno. Překlad jednotlivých termínů je nicméně dle našeho názoru až na malé výjimky bezchybný. Klíčový termín „Metaphorik“ je překládán jako „metaforika“. Pak ovšem trochu překvapí, že podobný termín „Systematik“ je překládán jako „systém“, a nikoli jako „systematika“. To je ale jediná terminologická nepřesnost, s níž jsme se setkali. Nikde v textu jsme nenarazili na vyloženě špatně přeloženou větnou strukturu. Drobné nepřesnosti se ale přece jen vyskytly: Ve spojení „ein wesentlich organisches Phänomen“ je termín „wesentlich“ překládán jako „podstatný“. Vhodnější překlad by byl „bytostně“ či „podstatně“. Spojení „phoronomische Verifizierbarkeit“ je zcela nepochopitelně překládáno jako „geometrická verifikovatelnost“. Phoronomie je nauka o pohybu, tedy přibližně kinematika. Termín „phoronomische“ mohl zůstat v originále, jak je tomu ostatně v anglickém překladu. Věta „Prag-

matisch, das heißt hier: ...“ je překládána „Pragmatically, to znamená: ...“. Z překladu ale uniklo „tu“. Jedná se totiž o Blumenbergovo vlastní vymezení tohoto termínu. Slovní spojení „er sieht unüberschreitbar nur ‚von außen‘“ je nepřesně překládáno jako „neprekročiteľne vidí len >vonku<“. Přesnější překlad by byl „... vidí len zvonku“. Překlad zvláštní složeniny slov a uvozovek Trag, „weite“ jistě nebyl snadný. Místo „>rozpätie<“ by ale bylo možná lépe zvolit „šírka“ dosahu. Termín „Kontrastfolie“ je překládán jako „kontrastné pozadie“. Blumenberg používá na mnoha místech „Hintergrund“, tj. „pozadí“. Slovo „folie“ muselo být zvoleno záměrně a není důvod jej nepřekládat jako „kontrastna fólie“ (anglický překlad ještě nepřesněji uvádí pouze jako „contrast“). Věta „Er ist eine Uhr, ...“ je překládána „Filozof je ako hodiny, ...“. Zájmené příslovce „ako“ je v překladu navíc a posouvá původní význam. Tento rozdíl se může zdát nepodstatný, ale vsuvka „ako“ dělá z původní metafory přirovnání. Tyto pojmy by se neměly v kontextu teoretického zkoumání metafor zaměňovat. Tento výčet přibližně deseti překladatelských nepřesností se nachází na dvaceti stranách překladu. Jedná se však spíše o drobnosti. Tímto bychom tedy chtěli poukázat na velmi dobrou jazykovou kvalitu překladu.

Formální stránka knihy si zaslouží podrobnější diskuzi. První originální vydání i německé vydání z roku 1998 má svéráznou formální úpravu, na které částečně trval sám autor a později vydavatel. Kniha obsahuje poměrně velké množství citátů, z nichž je většina ponechána v originálním jazyce. Mimo němčiny se jedná hlavně o latinu, ale také o řečtinu, francouzštinu, angličtinu a italštinu. Tyto citáty jsou v německém vydání označeny pouze kurzívou, nikoli však uvozovkami, jak je dnes zvykem. Ve slovenském vydání (podobně jako v anglickém) jsou tyto citáty přeloženy. Jinak by kniha byla pro dnešního běžného čtenáře těžko použitelná. Pokud čtenáři nedisponují takovou jazykovou vybaveností jako Blumenberg, mnohé souvislosti by jim jistě unikly. Tuto mravenčí práci je třeba na slovenském překladu ocenit. Málo pochopitelné ale je, proč jsou tyto citáty označeny stejně jako v originále, tj. pouze kurzívou, a ne uvozovkami (anglické vydání právě nahrazuje kurzívu uvozovkami). Může se tak snadno stát, že není jasné, kde citát končí. To se týká například citátu od Leona B. Albertiho na straně 103. Kurzíva končí v půlce věty, část je bez kurzívy, další část opět kurzívou, která začíná uprostřed slova. Vše nasvědčuje tomu, že se jedná o chybu sazby textu. Některá kratší slovní spojení jsou pak ponechána v originále a přeložena v závorce. Valná většina překladů je užitečná, snaha překladatele zpřístupnit text našemu čtenáři ale jde příliš daleko. Překládána jsou tak i běžná spojení jako „*way of life* (spôsob života – pozn. prekl.)“ (s. 96), „*potentia absoluta* (absolútnej možnosti – pozn. prekl.)“¹⁴ (s. 104), „*intellectus divinus* (Boží intelekt – pozn. prekl.)“ (s. 106). Asi je lepší, že je vysvětleno více, než kdyby bylo vysvětleno méně. Těchto vsuvek je v textu ale hodně a někdy narušují jeho plynulost.

14 Není nakonec toto vysvětlení zavádějící? Termín „absolutní možnost“ nedává příliš smysl. Blumenbergovi jde spíše o absolutní moc (Boha).

Nejvážnější formální výhradu ale máme k nakládání s uvozovkami. Ve vydání z roku 1998 (ze kterého vychází slovenský překlad) používá Blumenberg dva druhy uvozovek (« pro zvýraznění a »« pro názvy děl) a kurzívu ke zvýraznění a k označení citátů. Ve slovenském vydání jsou jednoduché boční uvozovky » nahrazeny znaky ><. Ty působí typograficky nepatříčně, a pokud už měly být jednoduché boční uvozovky nahrazeny (a pro to nevidíme žádný důvod), nabízí se jiné sady znaků, např. jednoduché uvozovky ‚ ‚ jako v anglické verzi. Dvojitě uvozovky »« jsou ve slovenském vydání většinou zachovány, i když ne vždy. Např. na straně 69 je termín »Hintergrundmetaphorik« (v prvním vydání v kurzívě) nahrazen »metaforikou pozadia<. Tady ovšem není Blumenberg zcela systematický a překladatelky se mohly domnívat, že se jedná o chybu, kterou bylo třeba opravit. Německé slovní spojení kurzívou *lebensberufliche Zweckleben der Wissenschaftler* (v prvním vydání v uvozovkách) je na straně 115 přeloženo bez jakéhokoliv označení jako účelovo zameraný život vedcov. Jedná se ale o citát z Husserlova spisu *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Philosophie*, takže uvozovky (nebo kurzíva, abychom byli systematictí) by byly na místě. Je třeba konstatovat, že slovenský překlad by si zasloužil důkladnější redakční a typografickou úpravu, aby dosáhl alespoň formální úrovně anglického překladu tohoto Blumenbergova stěžejního díla. Nedostatky, na které zde upozorňujeme, nicméně nemusí jít na vrub překladatelek nebo nakladatelství. Překladatelky totiž píší v závěrečné poznámce, že mnohé odchylky od našich akademických zvyklostí byly vyžadovány majitelem autorských práv, kterým je nakladatelství Suhrkamp.

Už jsme naznačili, že Blumenbergův text není rozhodně snadný a předpokládá čtenáře ochotného se k textu vracet a přemýšlet o něm. Za to je čtenář „odměněn“ pasážemi, ve kterých vyniká Blumenbergův smysl pro humor, projevující se jemnou ironií. Domníváme se, právě tuto ironii se autorkám podařilo převést z němčiny do slovenštiny výborně. Věříme, že slovenský překlad si své čtenáře nade a podnítl další studium Blumenbergova díla.

Zuzana Kobíková, Jakub Mácha